

Д. С. Гордієнко

Топографія давнього Києва в науковому доробку професора Олексія Покровського (неопублікована праця «Ликофрос»)

писок, який міститься у збірці Чудова монастиря другої половини XVI ст. і в якому є Житіє Володимира Святого, в деяких місцях значно відрізняється від інших житійних списків. Житіє було опубліковано М. Сперанським (1889 р.) з примітками О. Попова [1, с. 33–42]. Останній високо оцінив важливість цієї пам'ятки, особливо відмітивши місце, де київська гора, на якій стояв ідол Перуна, названа «Ликофрос» («постави церковь святого **Василія на горѣ рекомеи ликофросѣ**»). О. Попов признав це слово грецьким і підтримав думку Є. Голубинського, що цей текст Житія Володимира складено греком.

До цієї ж позиції приєднався О. Шахматов [2, с. 35–36], який, до того ж, припустив, що джерелом Чудівського списку Житія Володимира була гіпотетична повість про хрещення князя. Вчений звернув увагу, що в Слові про хрещення Володимира Перун названий Аполлоном. Цю паралель О. Шахматов пов'язував зі згадкою гори *Ликофрос* [2, с. 41, 44], перенесення ж автором Чудівського списку цієї деталі в Київ вчений вважав помилковим. Таким чином, гора була локалізована Херсоном, яку О. Шахматов ототожнив з пагорбом посередині міста, що насипали херсонесіти, виносячи землю з насипу Володимира.

Щодо віднесення названої гори «Ликофрос» до Херсона О. Шахматова підтримав С. Шестаков. Однак, на відміну від О. Шахматова, «точної» локалізації збудованої Володимиром церкви Василія вчений не подав, а лише зазначив, що вона була збудована в межах міста. Появу грецизму в Житії Володимира С. Шестаков пояснював запозиченням цього уривку з гіпотетичної грецької повісті про взяття Корсуні [3, с. 135–137]. Таким чином, усі різночитання й помилки в руському тексті Житія Володимира вчений пояснював помилками перекладу.

Останнім часом версію про віднесення гори «Ликофрос» до Херсонеської, а не Київської гори підтримав С. Беляєв. З ототожнення Перуна з Аполлоном, вчений наголосив на епітетній складовій цієї паралелі, а отже, зазначив, що гору, на якій Володимир поставив храм Василія, можна було б назвати горою Аполлона. Однак тут же С. Беляєв відмітив, що найретельніші археологічні пошуки якогось давньогрецького святилища на ймовірній ділянці його розташування не знайдено [4, с. 45; прим. 24], що власне підважує гіпотезу Шахматова-Шестакова, як власне й самого С. Беляєва «щодо локалізації гори «Ликофрос»».

На сьогодні лише О. Карпов припустив пряме віднесення гори «Ликофрос» до Києва [5, с. 255; прим. 7]. Проте вчений розглянув дане питання не в основному тексті, а в посиланні. До того ж, з цього приводу він лише зазначив, що «Вислів «гора Ликофрос» у такому випадку є ні що інше, як синонім «Перунова пагорба» в Києві». Однак, ні локалізації, ні етимології назви гори вчений не подав.

Це властиво всім працям, які якоюсь мірою стосуються цієї проблематики. Ані в історіографії Русі [див., наприклад: 6, с. 113, 118; 7, с. 61–66, 76–81, 94], ані в киевознавчій літературі [про місце розташування кумирів і Перуна, а також локалізацію літописних гір і сакральну топографіку загалом див: 8, с. 124, 125; 9, с. 49–73; 10, с. 44–52, 79, 84; 11, с. 5–12; 12, с. 112; 13, с. 30, 40–44; 14, с. 55–81, 121; 15, с. 14–23; 16, с. 151–183; 17, с. 152–167; 18, с. 144–163] гора «ЛикоѠрос» не фігурує. Таке ігнорування джерел, безумовно, знижує й саму наукову вартість зазначених праць, насамперед з такого дискусійного питання як топографія раннього Києва. Природно, що гора «ЛикоѠрос» відсутня і в літературі, присвяченій як самому візантійському Херсону [див., наприклад: 19, с. 680–1025; 20, с. 281–302; 21: хрещення Володимира, с. 176–185, повалення Перуна, с. 185–186; 22, с. 48–50, 51], так і грецькій релігії полісів Північного Надчорномор'я [див., наприклад: 23: роздал про Аполлона, с. 204–261; 24], попри те, що паралель Перуна з Аполлоном проводиться в історіографії [21, с. 105], як і зв'язок його культу з сонячним [25, с. 86; 26, с. 88; 27, с. 42; 28, с. 57–69].

В контексті вищесказаного, особливого значення набуває неопублікована праця Олексія Покровського «ЛикоѠрос». На сьогодні це єдина наукова праця, в якій дається спроба пояснити появу цієї назви саме щодо київської гори. Важливим є й спроба обґрунтування автором ототожнення Перуна з Аполлоном, що дає нові можливості і напрямки для досліджень у сфері язичницької релігії як дохристиянської Русі, так і грецьких полісів Північного Надчорномор'я.

Рукопис статті О. Покровського зберігається в особовому фонді Василя Ляскоронського (Ф 90, № 364) в Інституті рукописів Національної бібліотеки України імені В. Вернадського. Вона міститься у листі О. Покровського до В. Ляскоронського. Назва статті написана олівцем під знаком «?», однак вона написана рукою О. Покровського, тому видається за доцільне її зберегти і в публікації.

Олексій Покровський (1868–1928 рр.) — професор Історико-філологічного інституту князя Безбородька (а в 20-х рр. ХХ ст. Ніжинського інституту народної освіти) належить до істориків-класиків, основною сферою наукових інтересів якого була історія Давньої Греції класичного періоду, хоча низка праць, насамперед студентського періоду, присвячена вітчизняній історії XVII—XIX ст. Щодо Київської Русі, то на сьогодні єдиною відомою працею О. Покровського є неопублікований «ЛикоѠрос». Враховуючи, що текст розміщений у листі до відомого історика-русиста В. Ляскоронського, можна припустити, що це була відповідь-пояснення грецизму «ЛикоѠрос» на прохання останнього. На це ж вказує й сам зміст статті, а також лист, датований 24.05.1927 р. [29], в якому О. Покровський обіцяє респонденту надати інформацію, що його цікавить. Зі змісту листа можна припустити, що мовилося про Північне Надчорномор'я.

У статті зовсім не в манері О. Покровського опущена історіографія питання. Автор одразу переходить до пояснення назви «ЛикоѠрос», зазначаючи, що в грецькій мові такого слова немає, проте дальший його морфологічний розбір проводить саме засобами грецької мови.

На відміну від О. Покровського, В. Ляскоронський займався й спеціально топографією давнього Києва, наприклад досліджував локалізацію гори Хоривиці [30. Також див: 31]. Збирав В. Ляскоронський і етнографічний матеріал з топографії Києва [див., наприклад: 32]. 1921 р. вчений повернувся з Ніжина до Києва і одразу включився в роботу ВУАН по археологічній секції, а також в історичній секції по відділах старого Києва і Чернігова. У серпні 1925 р. В. Ляскоронський очолив комісію ВУАН з питань дослідження могильника Софійського собору [33, с. 98].

Таким чином, В. Ляскоронський міг цікавитися у той час проблемами історичної топографії давнього Києва і спробував «більш близько» до джерела вирішити проблему київської гори зі згрецизованою назвою «ЛикоѠрос». Однак створити власної праці з цієї проблематики вченому не вдалося. Лист датовано 31.10.1926 р., а вже наприкінці наступного року В. Ляскоронського не стало. Проте, й сама розвідка

И
С
Т
О
Р
И
Я

О. Покровського є самостійним і цілісним дослідженням, що дає новий погляд на дану проблематику. Вона є важливою як для русистики загалом, так і для історії Києва та язичницької релігії Русі зокрема.

Листи (їх збереглося два [29; 34]) О. Покровського до В. Ляскоронського дещо доповнюють і біографії обох вчених. На сьогодні постать В. Ляскоронського є досить відомою і має певне висвітлення в науці [33, с. 88–99; 35]. Листи надають інформацію до інтелектуальної біографії вченого останніх років життя. Натомість О. Покровський є значно менш відомим — маємо лише одну наукову розвідку його життя і творчості [36, с. 107–118].

Обох вчених поєднувало насамперед особисте знайомство. Деякий час вони разом працювали в Ніжинській науково-дослідній кафедрі історії культури і мови, а в зазначений період їх поєднувала робота у ВУАН (О. Покровський належав до сходознавчої секції, в яку 1927 р. увійшов і В. Ляскоронський). І саме цей період у біографії обох вчених залишається найменш висвітленим. Таким чином, навіть уривчаста інформація, що міститься в листах, доповнює біографічні відомості про життя і творчість двох видатних українських істориків — Олексія Покровського та Василя Ляскоронського.

Листи та стаття проф. О. Покровського зберігаються в особовому фонді В. Ляскоронського Інституту рукописів Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського. Зазначені документи друкуються вперше. В публікації збережено оригінальне написання. У статті О. Покровського по-можливості розшифровані позиції посилань за сучасними вимогами.

Ключові слова: О. Покровський, В. Ляскоронський, Ликофрос, Перун, Аполлон, Київ, Херсон.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Сперанский М Я.* Библиографические материалы, собранные О. Поповым. № XIX. — М., 1889.
2. *Шахматов А. А.* Корсунская легенда о крещении Владимира//Оттиск из Сб. статей в честь В. И. Ламанского. — СПб., 1906.
3. *Шестаков С П.* Памятники христианского Херсонеса. Очерки по истории Херсонеса в VI—X веках по Р. Хр. — М., 1908. — Вып. III.
4. *Беляев С. А.* «Базилика на холме» в Херсонесе и «церковь на горе» в Корсуні, построенная князем Владимиром//Byzantinorussica. — 1994. — № 1.
5. *Карпов А. Ю.* Владимир Святой. — М., 1997.
6. *Толочко О. П., Толочко П. П.* Київська Русь. — К., 1998.
7. *Толочко П. П.* Володимир Святий, Ярослав Мудрий. — К., 1996.
8. *История Киева:* в 3-х т., 4 кн. — Т. 1: Древний и средневековый Киев/Отв. ред. И. И. Артеменко; Институт истории; АН УРСР. — К., 1984.
9. *Максимович М. О.* Обзорение старого Киева//Максимович М. О. Киевъ являлся градомъ великимъ...: Вибрані українознавчі твори/У поряд. та авт. іст.-біогр. нарису В. О. Зомлинський. — К., 1994.
10. *Павленко Ю. В.* Нарис історії Києва. — К., 2004.
11. *Болсуновский К В.* Жертвенник Гермеса-Световида. — К., 1909.
12. *Каргер М. К* Древний Киев. Очерки по истории материальной культуры. — М.; Л., 1958. — Т. 1.
13. *Толочко П. П.* Древний Киев. — К., 1983.
14. *Толочко П. П.* Історична топографія стародавнього Києва. — К., 1972.
15. *Толочко П. П.* До топографії древнього Києва//Археологія. — К., 1965. — Т. 18.

16. *Толочко П. П.* Историческая топография раннего Киева: реальная и вымышленная//Ruthenica. — К., 2009. — Т. VIII.
17. *Толочко О.* Замітки з історичної топографії Києва//Київська старовина. — 1997. — № 5.
18. *Толочко О.* Замітки з історичної топографії домонгольського Києва//Київська старовина. — 2000. — № 5.
19. *Сорочан С. Б.* Византийский Херсон (вторая половина VI—первая половина X вв.). Очерки истории и культуры. — Х., 2005. — Ч. 2.
20. *Сорочан С. Б., Зубарь В. М., Марченко А. В.* Жизнь и гибель Херсонеса. — Севастополь, 2006.
21. *Зубарь В. М., Павленко Ю. В.* Херсонес Таврический и распространение христианства на Руси/Отв. ред. П. П. Толочко. — К., 1988.
22. *Херсонис* Таврический, крещение в нем св. равноапостольного В. Кн. Владимира и Херсонисский монастырь, как памятник этого события. — Симферополь, 1888.
23. *Русяева А. С.* Религия понтийских эллинов в античную эпоху: Мифы. Святые места. Культы олимпийских богов и героев. — К., 2005.
24. *Зубарь В. М.* Боги и герои античного Херсонеса. — К., 2005.
25. *Попович М. В.* Образ світу у давніх слов'ян//Філософська думка. — 1980. — № 1.
26. *Попович М. В.* Мироззрение древних славян. — К., 1986.
27. *Попович М.* Нарис історії культури України. — К., 2001.
28. *Забашта Р. В., Пошивайло О. М.* «Перунові дуби»//Археологія. — 1992. — № 2.
29. *ІР НБУВ.* — Ф. 90 [Архив Ляскоронского]. — Спр. 365.
30. *Ляскоронский В. Г.* Киевский Вышгород в удельно-вечевое время. — СПб., 1913.
31. *ІР НБУВ.* — Ф. 90 [Архив Ляскоронского]. — Спр. 50 «Заметки по исторической топографии древнего Киева».
32. *ІР НБУВ.* — Ф. 90 [Архив Ляскоронского]. — Спр. 564 «Предания относительно гор Киевских». Записано 29 апреля 1908 г. Киев.
33. *Ситник О. М.* Василь Григорович Ляскоронський//Український історичний журнал. — 1990. — № 2.
34. *ІР НБУВ.* — Ф. 90 [Архив Ляскоронского]. — Спр. 364.
35. *Ситник О. М.* Історія України доби середньовіччя в наукових студіях В. Г. Ляскоронського. Автореф. Дис. ... канд. іст. наук. — Ужгород, 1993.
36. *Гордієнко Д.* Μέννησαι αλυστειν — наукове кредо професора Олексія Покровського//Ніжинська старовина: збірник регіональної історії та пам'ятокознавства. — 2008. — Вип. 6(7).

ДОКУМЕНТИ

Листи Олексія Покровського до Василя Ляскоронського

[Штамп: Ніжин
31.10.26]

Киев,
Большая Житомирская, д. 38. кв. 1
Профессору Василию Григорьевичу Ляскоронскому

Глубокоуважаемый, дорогой
Василий Григорьевич.

Посылаю Вам обещанное дополнение. Еле нашел время навести справки — так много дела все это время, дела бессмысленного, безцельного. Так хотел бы отдаться одной научной работе. Но нужно еще терпеть *quod otium non sine litteris*¹.

С Золотницкими² дело безнадежно, кажется. Разумеется, Зол[отницкий] iunior³ еще раз обещал мне сделать все; но конечно ничего не сделал.

Ольга Констан[тиновна,]⁴ Мих[аил] Ник[олаевич] шлют Вам их приветы (М[ихаил] Н[иколаевич]⁵ обещает прислать «постриг»).

От души всего доброго Вам желаю
искренне предан А. Покровский
Очень тороплюсь — ждут письма чтоб нести на
почту. [Далі подана стаття «Ликоθрос»]

ІРНБУВ, Ф. 90, № 364, Арк. 1–2

[Штамп: Ніжин
24.5.27]

Киев,
Горовица, 38, 1
Профессору Василию Григорьевичу Ляскоронскому

Благодарю Вас за письмо, дорогой Василий Григорьевич. Я получил его накануне поездки в Киев по делам кафедры марксизма, к которой (поездке) должен подготовиться (придумать темы и т. п.), и потому отвечаю на Ваши вопросы пока наскоро, не имея пока в своем распоряжении Вашего первого — и пока последнего — листа.

Конечно на Вебера и тем более Зечера неудобно ссылаться. Моммзен т. V — κτήμα ἐς ἀεὶ⁶. После него — никакого общего обзора не могу назвать по интересующему Вас вопросу. Minns, Scythians and Greeks (1913) дает очень мало — и то не вообще, а по отдельным городам (Тугас и т. д.). Важны по этому вопросу труды Ростовцева — но о них я знаю только понаслышке, что читал где-то о них, а из них читал только отд[ельные] монографии — об Ай-Тодоре и т. п.; они, кажется, теперь собраны и издаются Академией СССР. Никакого сочинения, которое по содержанию могло бы заменить собою Моммзена V, не знаю.

По возвращении через несколько дней из Киева добуду Ваш отпечатанный лист, и тогда постараюсь сделать, о чем Вы просили — едва-ли это мне однако удастся сделать хорошо по вышеизложенным причинам (не знаю литературы после М[оммзена] V; не имею трудов Ростовцева).

Жена моя⁷ и Мих[аил] Ник[олаевич]⁸ шлют Вам приветы.

Всего доброго желает Вам
Искренне преданный
А. Покровский

23/V

ІРНБУВ, Ф. 90, № 364

КОМЕНТАР

¹ Відпочинок не без наук (лат.).

² Родина ніжинських купців.

³ Молодший (лат.).

⁴ Ольга Костянтинівна Покровська — дружина О. І. Покровського, на той час викладала музику в Ніжинському інституті народної освіти.

⁵ Михайло Миколайович Бережков — професор руської історії.

⁶ Нетлінний скарб, вічна цінність (грецьк.).

⁷ Див. ком. 4.

⁸ Див. ком. 5.

А. И. Покровский Ликоθρος

В Чуд[овском] сп[иске] Жития бл[аженного] Владимира (стр. 35) говорится, что Владимир «постави церковь св. Василия на горе рекомой *Ликоθρος*»; в других списках Жития и в Летописи (Ипат[ьевской], 80) эта гора называется «холмом, идеже стоял Перун идол (идеж стояше кумир Перун и прочии)»¹.

Слова сколько-нибудь близкого слову *Ликоθρος* в греческом языке повидимому нет². Вероятно мы имеем здесь какую-то порчу текста (при транскрипции). Первая часть названия Ликоθρος могла бы быть объясняема из *Λύκος*, вторая — из *ῥος* (=гора) или из *θρῶσ(μός)* = холм, скат³.

Почему так (или приблизительно так) могла быть названа гора, или холм, где стоял Перун?

В Слове о том, как крестися Владимир, и в сп[иске] Погод[инском] № 1559 Перун называется Апол[л]оном. Обычные представления наши о Перуне и об Аполлоне дают, казалось бы, очень мало оснований для такого сближения⁴. Но обычное представление наше о Перуне нуждается в проверке⁵, с другой стороны многие — сравнительно архаические и больше культовые, нежели литературные, черты древних представлений об Аполлоне⁶, не совсем соответствующие нашему обычному о нем представлению, как будто больше, чем позволяет то наше обычное представление, приближают его к Перуну. Возможно, что Апол[л]он мыслился некогда и как *Λύκος*⁷; во всяком случае очень обычным был его эпитет — *Λύκιος*, *Λύκειος*⁸ [Лікійський (гречк.) — Д. Г.]. Так как эпитет этот обычен был не только в разных культах, но и в поэзии (напр[имер], у Пиндара), особенно у трагиков (у Эсхила — у которого в *Ἰκέτεδες* 654 Аполлон называется даже просто *ὁ Λύκιος*⁹, Софокла, Эврипида); так как афинское *Λύκειον* было очень популярно; так как в честь Аполлона один из месяцев в календаре Херсонеса Тавр[ического], как и других колоний мегарских, назывался *Λύκειος*¹⁰, то весьма возможным представляется, что корсунским грамотеям X в. был известен Аполлон *Λύκιος*, *Λύκειος*. Но если их представление об Аполлоне могло быть точнее и вернее нашего обычного о нем представления, их отождествление Перуна с Апол[л]оном было вероятно немногим больше обоснованным, нежели, напр[имер], отождествление с ним (с «Артемидом») — Рода в Паисиевом Сборнике¹¹).

Но хотя корсунянам киевским и мог быть известен Аполлон *Λύκιος*, и хотя они и бывши склонны сближать Перуна с Апол[л]оном, все же не легко допустить, что именно они — в лице автора или редактора Жития — дали «горе, рекомей Ликоθρος» — это название — в честь *τοῦ Λυκίου*¹². Скорее можна предполагать, что гора или холм, идеже стояша кумири Перун и прочии, носила какое-либо название, которое можно было передать по гречески *Λυκοβρος* или *Λυκοθρῶστίος*, или как-нибудь в этом роде. Воображению открывается здесь не так много простора; но если не бояться дать ему волю, можно было бы рискнуть, напр[имер], такую догадку: если это не была «Волчья гора»¹³, то не была-ли это «Лысая гора»¹⁴, из которой могло путем так-называемой *Volksethymologie* [Народна етимологія (нім.) — Д. Г.], получиться что-нибудь вроде *Λυκοβρος*, Ликоорос; это *ΛΥΚΟΟΡΟΣ* (или Ликоорос) могло быть прочитано (если даже не исправлено) как *ΛΥΚΟΘΡΟΣ*, как впрочем и *Λυκοθρῶστίος* могло быть передано, в усеченном виде, — Ликоθрос (вм[есто], м[ожет] б[ыть] Ликоθросм).

¹ Следовало бы установить по возможности взаимоотношение (т. е. взаимную зависимость) как между всеми рассказывающими о крещении Руси памятниками, так и между редакциями или списками их — и в этой связи указать место и «Ликоθросу», и «Апол[л]ону» — «Холм» ниже называется в Житии и в Летописи — горою (влещи с горы), а Перуновою горою (...) называется другая гора (ср[авните] «яже и доньне — будго-бы —

Перун гора нарицается» [*Синописис* или краткое собрание различных летописцев о начале славяно-российского народа. — К., 1836. — С. 75]).

² Θροός (θροός) значит [...] — Ὀυρος — название горы в Фессалии.

³ В др[евней] Элладе нередки названия гор с Лук (Λύκος или Λύκη = lux). Ср[авните] знаменитое Λύκαιν ὄρος Аркадии [*Immerwahr W. Kulte und Mythen Arkadiens.* — Leipzig, 1891. — Bild. I I ff; *Nilsson, Sr. Feste*, 8 ff.], которое может быть сближаемо отчасти с атт[ическим] Λυκαβηττός (ср[авните] Lonnjoch и т. п.), ср[авните] *Usener H. Götternamen: Versuch einer Lehre von der Religiösen Begriffsbildung.* — Bonn, 1896. — S. 199, *Weniger L. Klio.* — Bern, 1906. — *Bond.* VI. — 25 f.; Λυκωρεία, м[ожет] б[ыть] Λυκοσοῦρα [*Immerwahr H. Ibid.* — S. 35].

⁴ Скорее, казалось бы, можно было бы сближать Перуна с Зевсом, в том числе с Ζ[εὺς] Λοκοῖος или, напр[имер], с Ζ[εὺς] Κεραῦνιος, Κεραυνός [Громовержець (грецк.) — Д. Г.] макед[онским] (*Usener*, 286).

⁵ Ср[авните:] *Корш Ф. Е. Владимировы богу*//Сборник Харьковского Историко-Филологического Общества. — X., 1908. — Т. XVIII. — С. 51–58; *Аничков Е. В. Язычество и древняя Русь.* — СПб., 1914. — С. 308 сл. — Ведь оспаривается и сближение Перуна с ведским Parjānia-, с альб[анским] Perendi, с лит[овским] Perkunas, несмотря даже на «перуны», perkunai, лат[инское] perkuns, др[евне]-п[е]р[сидское] percunis. Название Перун — Perkūnas объясняют иногда как «der sehr hohe» [Дуже високий (нім.) — Д. Г.] (из per + swin = Höhe [Гора, висота, пагорб (нім.) — Д. Г.] или сближают с fairguni = гора, или же ставят в связь с forha = quercus (как фич. Ζεὺς Βροντῶν [Громовержець (грецк.) — Д. Г.] = Ζ[εὺς]. Ср[авните:] *Brugmann Karl. Grundriß der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen.* — S. 1., — Bd. I². — S. 514. *Hermann Hirt. Indogermanische Grammatik*, 7 vol. (1921–37). Forsch. I 479ff. *Pedersen Holger, Bezzenberger A. Beiträge zu Kunde der Indogermanischen Sprachen (1877–1906).* S. 1. — Bild. XX. — S. 231. [Münch.], *Festschr. f. Heinzel*, 227 ff; *Kretschmer P. Einleitung in die Geschichte der griechischen Sprache* — Göttingen, 1896. — S. 81 f., 198 f., 241 f.; *Schrader O. Reallexikon der indogermanischen. Altertumskunde.* — B.; Lpz, 1917 — S. 294 f., G 71; *Feist S. Kultur, Ausbreitung und Herkunft der Indogermanen.* — B., 1913. — S. 333 ff.

⁶ Аполлон как бог земледелия, скотоводства, Αλεξίκακος (м[ежду] пр[очим] λυκοκτόνος (Sophocles, Electra, 6)), но и бог смерти (ὄργυρο — или χρυσωτόζος), очень часто бог гор (напр[имер] и Ат. Λυκωρεός, Λυκωρεῖος). Ср[авните:] *Wernicke Pauly-Wissowa. Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft.* — Stuttgart, 1893. — S. II⁸, 399, Аполлон может быть сближаем с Lupercus (Faunus), ср[авните:] *Otto W. F. Die Luperci und die Feier der Lupercalien*//*Philologus.* — 1913. — Bild. LXXII. — Heft 2. — S. 193 ff.

⁷ *S. Wide*, Skandin. Archiv. — 1103ff. — Греч[еская] мифология знала и Λύκος — сына (вместе с Эгеем) Пандиона [*Usener H. Götternamen.* — S. 63].

⁸ Λύκος у Alcman (fr. 82). Ср[авните] *Wernicke*, у *Pauly-Wissowa.* — S. 58 ff.; *Bruchmann C. Epitheta deorum quae apud poetas graecos leguntur.* — Lpz., 1893. — S. 26; *Usener H. Götternamen.*

⁹ Так и *Anthologia Palatina.* — Bild. VII. — S. 10,5.

¹⁰ *Латышев В. В. Повтика.* — Санкт-Петербург, 1909. — 40.319. Аполлон на монетах Херсонеса — *Minns E. H. Scythian and Greeks.* — Cambridge, 1913. — P. 544 sqq.

¹¹ Апол[л]он мог быть назван, так как (почему-то) исключался Зевс (ср[авните] в договоре с Гр[еками] 945 г. «да бедет клят от Бога и от Перуна»); или, напр[имер], повод к тому мог дать «кумир», или «идол».

¹² Как Палач-гора Афанасьева могла получить свое имя от Παλλάς Ἀθήνη [Атени Паллади — Д. Г.] (по догадке М. Дикарева [*Дикарев М. Заметки по истории народной ботаники*//*Этнографическое обозрение.* — 1899. — Кн. 40–41. — № 1–2. — С. 19–53]).

¹³ О волках (влекаделлах) в представлении невра — Геродот IV 105. Ср[авните:] *Plinius (Maior). Naturalis Historia*, 10, 23 (о Меотиде).

¹⁴ Ср[авните] *Lysa gora.*

IP НБУВ, Ф 90, № 364, Арк. 2–3

Резюме

Гордиенко Д. С. Топография древнего Киева в научных трудах профессора Алексея Покровского (неизданный труд «Ликоθрос»)

Статья является археографической публикацией двух писем А. Покровского к В. Ляскоронскому и неизданной статьи А. Покровского «Ликоθрос», которая содержится в письмах. В статье А. Покровский впервые произвел морфологический анализ слова «Ликоθрос» и отнес это название к киевской, а не херсонской горе. На основании проведенного анализа ученый провел параллель между культурами Аполлона и Перуна. Относительно отождествления упомянутой горы, А. Покровский предложил гипотезу, что горой «Ликоθрос», на которой стоял идол Перуна, могла быть либо «Волчья гора», либо «Лысая гора». К публикации добавлена вступительная статья и комментарий.

Ключевые слова: А. Покровский, В. Ляскоронский, Ликоθрос, Перун, Аполлон, Киев, Херсон.

Summary

D. Gordiyenko. The Topography of Ancient Kyiv in the Scientific Works of Professor O. Pokrovs'ky (the Unpublished Work "Ликоθрос" ("Likothros"))

The article presents an archeographical publication of two letters written by O. Pokrovs'ky to V. L'askorons'ky and the unpublished article by O. Pokrovs'ky "Ликоθрос" ("Likothros"), which the letters contain. In the article, for the first time in historiography, O. Pokrovs'ky made a morphological analysis of the word "Ликоθрос" ("Likothros") and applied this name to the Kyivan mountain, but not to the mountain in Cherson. In accordance with the accomplished analysis, the researcher drew a parallel between the cults of Apollo and Perun. Regarding the identification of the mentioned mountain, O. Pokrovs'ky suggested a hypothesis that the mountain "Likothros", where the idol of Perun stayed, could be the "Wolf Mountain" or the "Bald Mountain". To the publication the introductory article and the commentary are added.

Key words: O. Pokrovs'ky, V. L'askorons'ky, Likothros, Perun, Apollo, Kyiv, Cherson.

